

Grodzieńskie kroniki klasztorne jako źródło do badania historii miasta

Hanna Paulouskaya

**AUTOPREZENTACJA
AUTORÓW
KRONIK**

Materiał

- Kronika karmelitów bosych (1652-1790)
- Litterae annuae et historiae Societatis Jesu (1650-1768)
- Kroniki bernardyńskie:
 - - Chronologia T. Dygonia (ca 1656)
 - - Kronika (1677 - 1783)
 - - Historia domowa (1763 - 1792)

Autor

- nazwani imiennie autorzy kroniki karmelitów, Kronika bernardyńska Tomasza Dygonia;
- wielość autorów, długi czas pisania kronik - zmiana autorów w czasie
- dążenie do “obiektywnego”, neutralnego przedstawiania zdarzeń, rzadkie użycie mowy autorskiej; ważność autorskich komentarzy

Osoba / grupa

- skonsolidowane grupy społeczne (częściowo zamknięte)
- długoterminowa edukacja w klasztorze
- klerykalizm całego społeczeństwa

mnisi
zakonu ...
klasztoru
Grozieńskiego

mnisi

- tematyka kościelna (ca 90% dla kronik SJ, Bern; ca 70% - Carm. Disc.)
- komentarze autorskie odnośnie zdarzeń nie związanych z kościołem
- prowidencjalizm

- Tempore hujus belli Moschi, Scithae Cosaci Podoliam, Ukrainam, Pokuciam et alias Provincias hostiliter grassantes devastant, etiam non parcendo (**quod maxime horrendum**) Monasterijs nec ipsis Ecclesijs. Et haec omnia fiebant, ridentibus et tacentibus Ducibus Exercituum Polonorum! (Deus ipsis parcat pro tanta ruina atque damno). (1739, [28v])

Eodem anno 1740 Mortuus est Fridericus marchio Brandaburgicus, Borussiae Princeps. <...> Hic Princeps Exercitu ex Thesauris fulto Magnas Violentias Poloni(a)e fecit, homines magnae Staturae violenter invasione Regni Nostri rapiebat. Ex quibus Legiones militares formabat. Et hoc **ut maximo notandum et memoriae posteris reliquendum** quod contigit immediate ante mortem eius id est d. 21 Martii Festo S: Benedicti Abati tempore devotionis publica mane agressi sunt milites Eius (vulgo Usarij) cum evaginatis Gradiis Ecclesiam Paradisiensem RR P Cistersiensium in Maiori Polonia situatam, ubi Sacerdotem celebrantem Missam ab Altari reiecerunt Calice in quo consecrabat Crematum biberunt <...>

- “visitabat nos manus Domini crebris quoque officialium Rossiacorum visitationibus” ([SJ, 49, f. 31v]); “tangens nos manus Domini” ([SJ, 49, f. 32v])
- “ludens in humanis rebus Dei potentia” ([SJ, 49, f. 33; 51, f. 213])
- “Sic dum servi Christi divinis vacant servitiis, ipse Dominus pro servis, et sollicita Matris eius gratia vigiles agunt concubias ([SJ, 43, f. 111])

- Post fata MD Gazuba exequator testamenti MD Joannes Wituski thesaurarius Trocensis falsificat testamnetum <.. Tandem quid Divina effecit Providentia pro conservanda augendaque fundatione nostra Grodnensi. Contigit tumq[ue] MD Joanni Wituski in somnis alicubi se vidisse MD Gazubam quasi increpantem se de facto pessimo et iniustitia: cum disputavit certavit somnians MD Wituski. Post haec evigilans quaeritur a famulis, ut quid et cum quo certavit? Respon- cu[m] MD Gazuba quasi de iniuria facta nobis. Tum venit Grodnam maligna febris correptus: decumbit aliquot dies, visitatur a RP Carolo, nec resipiscit. fortassis intra hebdomadam vel duas post mortem Sanctae memoriae Gaźuba, cu[m] moritur et MD Joannes Wituski sororinus Gazuba. Sepelitur in nostra Ecclesia ([Carm., f. 21-21v])

zakonu...

- nowiny z innych klasztorów tego zgromadzenia (Głębokie, Wilno - karmelici; Wilno, Nieśwież, Lublin - bernardyni)
- “sacerdotes ordinis nostri”, “Patres nostri Głębocenses”, “nostri”
- konflikty między klasztorami różnych zgromadzeń

- Quod reliquum est: si licuit patribus societatis lesu omnem nostram transactionem Grodnensem in odium et opprobrium multorum typis imprimere, multis senatoribus et magnatibus tam spiritualis, quam saecularis status ad legendum porrigere. Liceat ergo et mihi in hac Chronologia iniuriam et innocentiam nostram calamo exprimere (poł. XVII [s. 327].)

grodzieńskiego

- tematyka
- “conventus noster”, “ecclesia nostra Grodnensis”

cives Grodnenenses

Grodna

- haec Metropolis Consiliorum [SJ, 48, f. 54], in Grodnensem Metropolim [SJ, 48, f. 57v],
- e regia serenitate serenissima, a senatorum titulis, a legatorum ... pro Comitibus undique confluentium splendoribus illustrissima Grodna [SJ, 48, f. 55v],
- caeterarum urbium vicit sortem Grodnensis Civitas [SJ, 49, f. 31]

Grodna

- <...> urbs haec Regia, et sacris Aedibus cum suis venerabilibus variorum sanctorum Relliquiis ac Miraculosis Immaginibus(!), et Relligiosorum sacerdotumve frequentia, et piarum confraternitatum pluralitate sacratissima. Comitibus tam Generalibus, tam Particularibus Tribunalibus, variis, aliisque Nobilitatis ingenuae Publicis Actibus, Nobilissima <...> ([Bern 369, f. 8])

- Hoc Mense factam est **incendium** Grodnae in Arce Veteri Regali. Parvum tamen attulit damnum, quia statim extinctum fuit.
- 1782: Maj:1: Eodem die post hora duodecimam noctis in Domo cuiusdam Judaei ingens exortum e(st) **incendium** quo (praeter Plateam qua itur ad Arcem, ac multas alias domus et lapideas conflagravit tectum Ecclesiae Parochialis et Monasterij PP.
Praedicator:

- 1659: Nostri nihilominus singulari Dei providentia ad sylvas cum pretiosiore suppellectili profugerunt illaesi, propeque duos annos iam in sylvis profundis, iam in Collegio Lomsensi, iam in pagis Moschoviae sumptu proprio sese sustentaverunt. Ni vero populus residuus qui hostiles manus Grodnae evasit, detrimentum animarum, salutisque suae pateretur, duo nostri quantum licuit plerumque manebant, ut superstites afflictos solarentur, doctrinam Christianam traderent, sacramenta ministrarent, et ad perferendas alacriter tribulationes hortarentur [SJ, 40, f. 290].

- 06.07.1792. Hora 11 antemeridiana venerunt Grodnam Moschovitae numerus eorum <...> fuit 2000. Obviam illis exivit magistratus et Judaei cum attentione
- Horis pomeridianis P. Prof. Phiae fuit apud Principem Dołhoruki Mosk. cum supplicatione, ut nullam injuriam audeant milites conventui nostro inferre

- 07.07.1792. Tempore vespertino contendit ad civitatem cum suis militibus Kreczetnikow praefectus ac supremus dux totius exercitus Moschovitarum, <...> qui excepti sunt inter tormentorum fragores ab ipsis Moschovitis, cives vero Grodn. obviam profecti, honorem et reverentiam exhibere **non laetitia animi gestientes, sed potius horrore perfusi.**

- 09.07.1792. In Aula Regia **periurium** factum est hodie a Civibus et nonnullus Nobilibus Districtus Grodnen: in destructionem Constitutionis 3 Maii latae, in Praesentia Kossakowski Generalis Kreczetnikow et aliorum, licet, hoc fecerunt coacti ab hostibus Regni nostri, attamen Constitutionem 3 Maii optimam et ab omnibus acceptam et laudatam. **non debuerunt perturbare periurio.**

- 10.07.1792. In Palatio Regio residebat Kreczetnikow <...> ubi ob rationem Nominalium Magni Principis Pauli Petrowicz successoris Rossolani Throni, Kreczetnikow Anszetto et alii officialibus <...> visum est hunc diem gratulabundum <...>. RP Guardianus cum Pre Phiae supplicationem et gratiarum actionem fecit Generali Kreczetnikow obeunti celebritatem, h. e. secundum Moschovitas wielikij praznik.

cives Rei Publicae
Poloniae
ac Magni Ducatus
Lituaniae

wspólne wartości

- “nostra Lithuania”, “nostrum Regnum”, “Patriae nostrae”, “noster populus”, “propter nos Polonos”
- “nostra aurea libertas”
- “noster rex”, “nostra regina”
- “nostra clima”

wspólny wróg

- Eodem anno multi Moschovitae, Kozacy, Kałmuci, et barbara gens Tartaroru(m) (qui equos et alias bestias manducabant) per nostram Lithuaniam transibant [carm, f. 33v].
- “rapaces illae Harpyae”, “rapax ille lupus”, “pro innata sibi tyrannide”, “inurbani hospites”

polityczna

- Słodka nowina zabrzmiała
- Panszczyzna szyję złamała
- Ludwik to nam zrobił miły
- Wdzięczniśmy aż do mogiły
- Ale owi z Parlamentu
- Jak robili krętu wężu
- Wołaiąc jak na Hamana
- Niechaj robi Chłop dla Pana
- A przecież są to ciż sami
- Co stoią w rzekomo za nami

powściągliwość

- Mortuo enim superiore anno Augusto III Rege magna **est controversia inter magnatos** orta de novo rege deligendo. Sed denique Varsaviae in commitiis electorum suffragia conspirarunt in Stanislaum Poniatowski MDL dapiferum, postea Stanislaum Augustum nuncupatum. <...>

S.P.D.